

Infancia e adolescencia hoje

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 30-32

M. Soledad Hernández Hernández

Educadora Equipo Técnico de Menores

Xefatura Territorial da Coruña

masolma60@outlook.com

O descubrimento da infancia e da adolescencia como capital humano é moi recente, tanto que non chegamos a desprendernos do agravio herdado ao longo dos séculos, que permanece presente na vida de nenos e nenas en pleno século XXI. O propio concepto de infancia (*in-fale*) invisibilizaos/as (Casas, 1988; Gaitán, 2006) e a mozos/as e adolescentes represéntaos como unha categoría diferenciada do mundo adulto que puntúa en negativo (falta de madurez, falta de capacidade para traballar, falta de responsabilidade). Cando falamos de infancia e adolescencia, e mesmo de xuventude, falamos de con-

ceptos dinámicos que se transforman histórica e culturalmente nas relacións interpersoais cos adultos (Gaitán, 2010), sendo, por tanto, produto das representacións socialmente compartidas. Tampouco podemos falar dunha infancia, adolescencia ou xuventude, senón de infancias, adolescencias e xuventudes que comparten espazos comúns pero cuxas vidas albergan enormes diferenzas, incluso nun mesmo territorio.

Como adultos dunha sociedade na que contamos cunha declaración de dereitos, de rango superior, convención que debería garantir todos e cada un

dos dereitos da infancia e adolescencia, tal vez pensemos que nada teñen que ver as súas realidades actuais coas nosas, menos coas das xeracións que nos precederon, con vidas ameazadas pola retracción económica e por unha situación política que cernaban a súa liberdade como persoas e como cidadáns.

Pero como apuntamos ao principio, estamos en contextos históricos diferentes e as sociedades actuais diverxen en moitos puntos coas que as precederon. Talvez, e digo talvez, existe un punto no que converxen, na puntualización da desigualdade, para diferir de seguido, porque parece obvio que nos vemos inmersos en sociedades máis desiguais, nas que as diferenzas, lonxe de arredarse, aumentan; de aí a denominación de sociedades do risco (Beck, 2000), sociedades líquidas (Bauman, 2005, 2015) que, querendo ou sen pretendelo, deixan “á intemperie” os colectivos máis vulnerables, entre eles os nenos/as, adolescentes e mocidade, xunto coas mulleres.

ENTRE ASPIRACIÓNS, POSIBILIDADES E CONDICIONANTES

Pensamos inxenuamente que a vida dos nenos, nenas, adolescentes e mozos/as neste momento é doada. Esta non deixa de ser unha afirmación reducionista e irreflexiva porque, se ben é certo que se deron pasos importantes no coidado e a atención á infancia e á adolescencia, superando moitas das formas de agravio e violencia, é palpable que unha maior oferta de opcións no seu tránsito pola vida non equivale precisamente a unha vida máis fácil, senón a unha existencia máis complexa. Viven en sociedades con moitos vértices, teñen acceso a unha maior cantidade de recursos, aos que todos e todas aspiran, a experiencias tecnolóxicas para nós, a esa mesma idade, case impensables.

Paralelamente, vense sometidos a un bombardeo continuo que termina transformándoos en grandes consumidores de bens materiais, forzándoos/as á busca dun reforzo inmediato, fútil. O fácil acceso e o uso inadecuado das redes sociais globalizadas mergúllaos nunha realidade virtual que os afasta de relacións achegadas, máis afectivas e vivenciais. Martínez e Muñoz (2008, p. 223) alertábanos sobre o aumento de trastornos mentais en nenos/as, adolescentes e mocidade -constatado na nosa experiencia profesional- que atribúen á dualidade xerada polos procesos de transformación social, propulsores dun inmenso potencial creativo pero tamén portadores de situacións de “malestar, sufrimento e exclusión” das que vimos falando nestas breves liñas.

Non podemos realizar unha análise sobre a infancia e a adolescencia sen reclamarmos a responsabilidade “delegada”, ou máis ben “relegada”, que lles impoñemos como adultos. Abrímoslles un abano de opcións máis amplo pero están máis sós. Parece que, a maiores experiencias, achegamos máis soidades. Moitos/as –non todos/as- dos/as nenos/as e adolescentes actuais viaxan sós, con menos referentes adultos ao seu redor que se ocupen de acompañalos, de incorporalos ao mundo, que diría Meirieu (2001, 2010). Dispoñen de máis oportunidades e experiencias, talvez, pero experiencias en soidade nun mundo ás veces inhóspito, acelerado polo risco, con vivencias pouco ou nada persoais, con contextos (barrios e cidades) que van esquecendo o coidado dos espazos abertos que inviten a compartir en colectividade.

Nin estamos na infancia desgraciada que debuxaba De Mause (1991) nin na infancia feliz de Áries (1987), pero continuamos imaxinandoos individuos felices que nalgún momento chega-

rán a ser os/as adultos do mañá, dun futuro que construímos sen a súa participación e crémolos individuos resilientes, que se adaptan con facilidade a calquera situación ou contexto; capaces de parar todos os golpes, case indolentes. Como adultos sentímonos desafiados, perplejos polas súas reaccións, polas dificultades e “problemas” cos que nos confrontan, sen comprendermos que son a evidencia da nosa deserción educativa e dos seus malestares, entendidos estes como dificultades de encaixes nunha sociedade adultocéntrica que reflexa as súas propias incertezas nos adolescentes (Funes, 2008, p.129).

Xa no século pasado afirmabamos que a nosa gran prioridade era defender a infancia e a adolescencia, mais a pouco que afondemos na realidade decatámonos que non é senón un desexo, unha aspiración, pero non unha realidade; basta repasar as noticias inquietantes que nos chegan cada día sobre as condicións nas que viven moitos nenos e nenas, adolescentes e mozos/as de contextos máis afastados pero tamén dos nosos. As situacións de pobreza, de conflitos, de exclusión de... soidade e dor silenciada e invisible, témolos aquí, na “nosa porta”. Como afirma Ana Merino (2016) “hai un mundo de infancias aniquiladas que imos herdando e que asumimos con preocupante naturalidade”. Este é un grave problema que nos debería avergoñar como sociedade; coñecémolo, se cadra pensámolo, pero estámonos dando demasiado tempo para resolvelo. A Convención de Dereitos de 1989 non foi suficiente nin o será mentres non variemos o rumbo, deseñemos e exercitemos políticas con marcado carácter social e educativo, e o tema da infancia e a adolescencia sexa a nosa maior pre-ocupación como individuos e como sociedade.

PUBLICIDADE

O mundo en que vivín

Ilse Losa

Tradución ao galego de Anxo Tarrío

HÉRCULES DE EDICIONES
COLECCIÓN SEN FRONTEIRAS

39 EDICIÓNS EN PORTUGAL

POLA AUTORA QUE TIVO QUE FUXIR
DE ALEMAÑA ANTE A INMINENCIA
DUN DESTINO TRÁXICO NUN
CAMPO DE CONCENTRACIÓN

www.herculesediciones.com
info@herculesediciones.es
Tfno.: 981 220 585

Se botamos a vista atrás, ás nosas lembranzas, a infancia termina sendo un pensamento e un sentimento individual e intransferible co que imos camiñando cara á adultez, nesa vida que flúe, conformada por pasaxes continuadas de experiencias pegadas a outros/as que sentimos ao carón e acabaron por levarnos ao que somos hoxe. Non é moito o que anhelamos como individuos humanos pero é tan grande!

Cando somos nenos/as, adolescentes, precisamos de adultos sensatos (Arrieta e Moresco, 1992) que nos acompañen na incorporación ao mundo, que non nos constrúan á súa imaxe para logo abandonarnos (Meirieu, 2001), senón que nos permitan descubrirnos nese devir da vida ata ser o que somos: suxeitos individuais que medran xuntos, que crean cultura, que comparten experiencias solidarias, que fraguan expectativas únicas e colectivas; que pensan e se pensan, que se senten...

E todo isto, obriga a reflexionar sobre que debemos facer nas institucións educativas; a formación científica, académica, cultural non pode selo todo, deixando só as beiras para un algo de 'valores', de formación ética ou de formación emocional, asuntos todos que deben ter centralidade compartida en todos os lugares e momentos da educación, singularmente nas etapas non universitarias, o que nos remite igualmente ao acordo social e á formación renovada do profesorado. ■

- ARIÉS, P. (1987). *El niño y la infancia en el Antiguo Régimen*. Madrid: Taurus. [título orixinal: *L'enfant et la vie sous l'ancien régime*. Paris: Editions du Seuil, 1973].
- ARRIETA, L. e MORESCO, M. (1992). *Educación desde el conflicto*. Madrid: CCS.
- BAUMAN, Z. (2005). *Vidas desperdiçadas. La modernidad y sus parias*. Barcelona: Paidós.
- BAUMAN, Z. (2015). *Vida líquida* (5ª impr.). Barcelona: Paidós.
- BECK, U. (2000). Retorno a la teoría de la "sociedad del Riesgo". *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles (AGE)*, 30, 9-20.
- CASAS, F. (1988). *Infancia: perspectivas psicosociales*. Barcelona: Paidós.
- DE MAUSE, LL. (1991). *Historia de la Infancia* (1ª reimp.). Madrid: Alianza Universidad.
- FUNES, J. (2008). Adolescentes de hoy. Un encaje difícil en una sociedad compleja. En Brullet, C., Gómez Granell, C. e Buerba, N. (Coords.) *Malestares: infancia, adolescencia y familias*. Barcelona: Graó.
- GAITÁN, L. (2006). *Sociología de la infancia*. Madrid: Síntesis.
- GAITÁN, L. (2010). Ser niño en el S. XXI. *Cuadernos de Pedagogía*, 407, 12-16.
- MARTÍNEZ, A. e MUÑOZ, A. (2008). Rallados, burchados, chofs y deprimidos. Cómo los adolescentes perciben el malestar y actúan ante la adversidad. En Brullet, C., Gómez Granell, C. e Buerba, N. (Coords.) *Malestares: infancia, adolescencia y familias*. Barcelona: Graó.
- MERINO, A. (08 de octubre de 2016). Todas las infancias. *El País*. Recuperado de https://elpais.com/elpais/2016/09/12/opinion/1473687978_531914.html